

”Muutamme tarinan suunnan”

Etelä-Karjala-ohjelma 2026–2029

Ympäristöselostus luonnos MH 22.9.2025

1. Johdanto	3
2. Etelä-Karjala-ohjelman asiakirjat ja ympäristöarvioinnin toteutus.....	4
3. Etelä-Karjala-ohjelma 2026–2029	5
3.1. Maakuntaohjelman valmisteluprosessi	5
3.2. Maakuntaohjelman sisältö ja yhteys muihin ohjelmiin.....	7
4. Etelä-Karjalan nykytila	8
4.1. Etelä-Karjalan luonnonympäristö.....	8
4.2. Asuinolot ja yhdyskuntarakenne	11
4.3. Etelä-Karjalan kulttuuriympäristö ja kulttuuri	13
4.4 Aluetalous.....	15
5. Ympäristövaikutusten arvioinnin näkökulmien esittely	16
6. Etelä-Karjala-ohjelman ympäristövaikutusten arviointi	20
6.1 Sosiaaliset vaikutukset	22
6.2. Taloudelliset vaikutukset.....	24
6.3. Kulttuuriset vaikutukset	25
6.4. Ekologiset vaikutukset	26
7. Ympäristövaikutusten seuranta.....	27
8. Ympäristöselostuksen yhteenveto	28

1. Johdanto

Maakuntaohjelma on lakisääteinen aluekehittämisasiakirja (Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021 25 §). Etelä-Karjalassa maakuntaohjelma sisältyy Etelä-Karjala-ohjelmaan 2026–2029, joka sisältää maakuntaohjelman eli Strategiset valinnat 2026–2029 lisäksi maakunnan pitkän aikavälin strategian eli Etelä-Karjalan vision 2040 ja maakunnan älykkään erikoistumisen strategian eli Etelä-Karjalan innovaatiostrategian 2026–2029.

Maakuntaohjelma on niin sanotun SOVA-lain (Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005 3§) mukainen edellyttävä ohjelma, joka edellyttää ympäristövaikutusten arviointia. Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arvioinnin (ympäristöselostus) tarkoituksena on tunnistaa sekä kuvata ohjelman toteuttamisesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia. Tässä selostuksessa vaikutuksia arvioidaan neljästä eri näkökulmasta: sosiaalisesta, taloudellisesta, kulttuurisesta sekä ekologisesta (kuva 4). Näitä näkökulmia selvitetään ja arvioidaan ohjelmavalmistelu kuluessa.

Etelä-Karjala-ohjelma 2026–2029 sekä ympäristöselostus on valmisteltu yhteistyössä kuntien, muiden viranomaisten, alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden tahojen kanssa (Laki alueiden kehittämisestä 25 §; SOVA 8 §). Ympäristöselostus on laadittu osana muuta valmistelua ennen Etelä-Karjala-ohjelman hyväksymistä. Ohjelmasta vastaavana viranomaisena Etelä-Karjalan liitto on varannut yleisölle mahdollisuuden tutustua ohjelmaluonnokseen ja ympäristöselostukseen sekä esittää näistä mielipiteensä (SOVA-laki 8–9 §).

Etelä-Karjala-ohjelmaluonnos 2026–2029 sekä sen ympäristöselostus ovat olleet kuultavana ja lausunnoilla xx.xx. Etelä-Karjala ohjelma on ollut nähtävillä xx..xxx lausuntopalvelu.fi-sivustolla. Lausuntokierroksella saatiin maakuntaohjelmasta yhteensä xxx lausuntoa, joista xx saapui määräajan jälkeen. Tässä lyhyttä koostetta annetuista lausunnoista...

Ympäristöselostuksessa esitellään aluksi Etelä-Karjala-ohjelman valmisteluun liittyviä asiakirjoja sekä Etelä-Karjala-ohjelman ja ympäristöselostuksen valmisteluprosessia. Tämän jälkeen selostuksessa kuvataan maakunnan nykytilaa ja esitellään yleispiirteisesti ympäristövaikutusten arvioinnin näkökulmien (kuva 4) sisältö. Varsinainen maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi käsitellään luvussa 6 (taulukko 1). Arviointiosuuden jälkeen, luvussa 7, esitellään ympäristövaikutusten sekä maakuntaohjelman tavoitteiden seuranta (taulukko 2). Lopuksi vedetään yhteen maakuntaohjelman toimenpiteiden sekä ympäristövaikutusten välisiä suhteita.

2. Etelä-Karjala-ohjelman asiakirjat ja ympäristöarvioinnin toteutus

Nykyisen maakuntaohjelman 2021–2025 arviointi toteutettiin kesän ja alkusyksyn 2024 aikana. Arviointi-raportti käsiteltiin maakuntahallituksen kokouksessa 28.10.2024, ja samassa kokouksessa maakuntahallitus teki päätöksen uuden maakuntaohjelmavalmistelun käynnistämisestä. Etelä-Karjala-ohjelmaprosessissa laadittiin ensin osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS). OASissa kuvattiin Etelä-Karjala-ohjelman laatimisen osallistumis- ja arviointimenettelyt, ohjelman vaikutusten arviointiprosessi sekä aikataulu. Maakuntahallitus päätti 16.12.2024 OASin asettamisesta nähtäville. Suunnitelma oli nähtävillä Etelä-Karjalan liiton verkkosivuilla liitto.ekarjala.fi 17.12.2024–16.1.2025, eikä siitä vastaanotettu palautetta liiton kirjaamoon tai suoraan valmistelijalle. Maakuntahallitus hyväksyi Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 osallistumis- ja arviointisuunnitelman 27.1.2025.

SOVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointi käynnistyi, kun maakuntaohjelman valmistelu alkoi. Ympäristöselostuksen arviointiprosessia ja sen ohjaamista varten perustettiin toukokuussa 2025 SOVA-ryhmä, johon pyydettiin edustus Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta, Lappeenrannan sekä Imatran kaupunkiseutujen ympäristötoimista, Lappeenrannan kaupungin kulttuuritoimesta sekä MIELI Etelä-Karjalan mielenterveys ry:stä. SOVA-ryhmään nimettiin Antti Puhalainen Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta, Sanna Hämäläinen Imatran seudun ympäristötoimesta, Ilkka Räsänen Lappeenrannan seudun ympäristötoimesta, Anu Talka Lappeenrannan kaupungin kulttuuritoimesta sekä Juho Heikka MIELI Etelä-Karjalan mielenterveys ry:stä. Etelä-Karjalan liitosta SOVA-ryhmään osallistuvat Kirsi Vainio (puheenjohtaja), Laura Mikkola, Laura Peuhkuri, Anni Laihanen (sihteeri) sekä korkeakouluharjoittelija Verna Lukkari, joka kokosi SOVA-raporttia kesällä 2025.

SOVA-ryhmän työskentelyn painopiste on ollut SOVA-lain mukaisessa ympäristövaikutusten arvioinnissa. Ryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 2.6.2025, jolloin käytiin yleiskeskustelua arvioinnista, sen toteuttamisesta sekä arviointikriteereinä käytettävistä näkökulmista (kuva 4). Maakuntaohjelman valmistelussa oli tuohon mennessä muotoiltu kevättalven aikana pidettyjen, osallistavien työpajojen ja kyselyjen perusteella alustavat strategiset valinnat. Valinnat linkittyivät aluetalouden uudistumisen, väestön hyvinvoinnin sekä ympäristön ja saavutettavuuden teemoihin. Sosiaalisten, taloudellisten, kulttuuristen ja ekologisten vaikutusten lisäksi ympäristövaikutusten arviointiprosessissa näkyvät YK:n kestävä kehityksen tavoitteet sekä maakunnan hiilineutraaliustavoite eli Hinku-status. Hinku-maakuntana Etelä-Karjala on sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään vuoden 2007 tasosta 80 % vuoteen 2030 mennessä. Päästövähennysten tukena toimivat Etelä-Karjalan kuntien ympäristö- ja ilmasto-ohjelmat sekä maakunnallinen ilmastotiekartta.

Ympäristövaikutusten arviointi on kulkenut koko ajan ohjelmavalmistelun rinnalla. Etelä-Karjala-ohjelman työstämisen yhteydessä on tarkasteltu kehittämisen kärkien vaikutusta valittuihin arvioinnin näkökulmiin (kuva 4), ja elokuussa 2025 Etelä-Karjalan liiton asiantuntijatyönä toteutettiin vielä erillinen ohjelman sisällön ja valittujen näkökulmien yksityiskohtaisempi arviointi (taulukko 1). Etelä-Karjala-ohjelman lähtökohtana on, että hankkeiden ympäristövaikutuksia ennakoidaan ja pyritään minimoimaan jo suunnitteluvaiheessa. EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahoituskaudella 2021–2027 vaatimuksia asettaa myös *Do not significant harm* -periaate. EU:n monivuotinen rahoituskausi vaihtuu (2028–2034)

kesken maakuntaohjelmakauden. Uuteen rahoituskehikseen on ehdotettu painotuksia kilpailukyvyyn, koulutuksen sekä turvallisuuden vahvistamiseen. Rahoituskauden toimeenpanon tarkentuessa arvioidaan myös Etelä-Karjala-ohjelman mahdollinen päivitystarve. EU:n alue- ja rakennepolitiikan edellyttämän älykkään erikoistumisen strategian osalta tähän on varauduttu eriyttämällä innovaatiostrategia omaksi luvukseksi.

3. Etelä-Karjala-ohjelma 2026–2029

3.1. Maakuntaohjelman valmisteluprosessi

Etelä-Karjalan maakuntahallitus käynnisti ohjelman valmistelun 28.10.2024. Etelä-Karjala-ohjelman laatimista on koordinoanut Etelä-Karjalan liitto, ja sen laatimiseen on osallistunut asiantuntijoita Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta, maakunnan kunnista sekä muista sidosryhmistä. Valmisteluprosessi on pyritty toteuttamaan mahdollisimman avoimesti hyödyntäen erilaista tiedonkeruuta ja -vaihtoa. Valmistelun etenemisestä on tiedotettu Etelä-Karjalan liiton verkkosivuilla ohjelmavalmistelua koskevassa osiossa. Valmistelussa on hyödynnetty erilaisia maakunnallisia verkostoja, ohjelmavalmistelulle räätälöityjä tilaisuuksia sekä kyselyitä ja selvityksiä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on toiminut myös ohjelmavalmistelun työsuunnitelmana, vaikka prosessin toteutusta on myös kehitetty ja tarkennettu valmistelun kuluessa.

Maakuntaohjelman valmistelussa hyödynnettiin Etelä-Karjalan maakuntaohjelmasta 2022–2025 tehtyä arviointia, jonka mukaan edellisen kauden teemat koettiin edelleen relevanteiksi ja lisäksi korostettiin laaja-alaisen yhteistyön merkitystä sekä kokonaisturvallisuuden ja kansainvälisyyden merkitystä muuttuneessa toimintaympäristössä. ”Miltä hyvä näyttää Etelä-Karjalassa 2040” -tulevaisuuspaja järjestettiin yhteistyössä Luotain-ennakointihankkeen kanssa 6.11.2024. Etelä-Karjala-ohjelman valmistelutilaisuuksia sidosryhmille järjestettiin keväällä 2025 seuraavasti:

- Etelä-Karjala-ohjelman startti Imatran kaupungintalolla 18.2.2025 (läsnätilaisuus)
- Verkkotyöpajat aluekehittämispäätöksen teemoja noudatellen (etäyhteydellä)
 - Kestävä elinvoima ja investoinnit 13.3.2025
 - Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt 27.3.2025
 - Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto 10.4.2025
- South Karelia Regional Program Workshop Lappeenrannassa LUT-yliopistolla 22.4.2025 (läsnätilaisuus, kohdennettu kansainvälisille opiskelijoille ja työntekijöille)
- Etelä-Karjala-ohjelman Strategiset valinnat -työpaja Lappeenrannassa Kehruuhuoneella 8.5.2025 (läsnätilaisuus)
- Älykkään erikoistumisen strategia -työpaja 16.6.2025 (etäyhteydellä)

Starttitilaisuus avasi sidosryhmien kanssa tehtävän valmistelun ja painottui tilannekuvan sekä tulevaisuuskuvan kysymyksiin. Tilaisuudessa olivat erityisteemana myös kansainvälisyys ja nuoret sekä opiskelijat. Verkkotyöpajoissa oli lyhyet teema-alustukset sekä niiden pohjalta käytävää ryhmätyöskentelyä. Työpajojen tavoitteena oli mahdollistaa halukkaiden osallistuminen ohjelman sisältöjen valmisteluun sekä jäsentää keskeisiä sisältöjä teemakohtaisesti. Kevään työskentely huipentui Strategiset valinnat -tilaisuuteen, jossa ennakotehtävän ja fasilitoinnin tukemana kiteytettiin

maakuntaohjelmakauden kehittämisvalintoja. Innovaatiostrategian eli älykkään erikoistumisen strategian valmistelussa hyödynnettiin erillisen valmistelutilaisuuden ja muun ohjelmavalmistelun aineiston ohella etenkin Lappeenrannan kaupungin Sitran kanssa toteuttamaa Innovaatiokumppanit-hanketta, jonka puitteissa järjestettiin laaja kysely sekä kaksi työpajaa TKI-toimijoille toukokuussa 2025, sekä voimassa olevaa Lappeenrannan ja Imatran kaupunkien ekosysteemisopimusta.

Etelä-Karjala-ohjelmaa pidettiin esillä ja sen teemoja työstettiin olemassa olevissa maakunnallisissa ja kuntakohtaisissa työryhmissä sekä eri alan toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Keskeisenä valmisteluvälineenä olivat Mentimeter-kyselyt, joilla kartoitettiin tilaisuuksien yhteydessä tilannetietoa ja haettiin arvovalintoja erilaisten teemojen kesken. Valmisteluaineiston käsittelyyn hyödynnettiin myös tekoälyä, mistä tilaisuuksien osallistujat olivat tietoisia. Maakuntaohjelman vaikutusten arviointia ohjannut SOVA-ryhmä kokoontui prosessin aikana neljä kertaa.

Ohjelmaa käsiteltiin valmisteluvaiheessa Etelä-Karjalan liiton toimielimissä seuraavasti:

- Etelä-Karjalan MYRissä 7.10.2024, 20.1.2025, 12.5.2025 sekä 13.10.2025
- Etelä-Karjalan MYRSissä 25.3.2025, 26.6.2025, 25.8.2025
- Etelä-Karjalan liiton luottamushenkilöiden koulutustilaisuudessa 2.9.2025
- Maakuntahallituksessa 28.10.2024, 16.12.2024, 27.1.2025, 22.9.2025, 24.11.2025

Etelä-Karjalan kuntien kanssa ohjelmaa käsiteltiin liiton kuntakierroksilla syksyllä 2024 ja 2025 sekä Lappeenrannan–Imatran kaupunkiseudun työvaliokunnassa, johon kuuluvat kaikki maakunnan kuntajohtajat. Lappeenrannan ja Imatran kaupunkien strategiavalmistelijoiden kanssa järjestettiin erillisiä tapaamisia, kuten myös Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen avainhenkilöiden kanssa. Lisäksi ohjelmaa esiteltiin sen valmistelun ja nähtävilläolon aikana alueen eri sidosryhmien tilaisuuksissa. Tällaisia sidosryhmiä ovat mm.

- EKTURVA (Etelä-Karjalan turvallisuus- ja valmiustoimikunta)
- Etelä-Karjalan kiertotaloustyöryhmä
- Etelä-Karjalan kuvataiteilijoiden verkosto
- Etelä-Karjalan liikennejärjestelmätyöryhmä
- Etelä-Karjalan Saimaa-ryhmä
- Etelä-Karjalan tulevaisuusryhmä (ent. ennakointiryhmä)
- Greenreality Network -ohjausryhmä
- Kaakkois-Suomen kulttuurin edistämisen ja luovan talouden verkosto
- Kaakkois-Suomen metsäneuvosto
- Kulttuurikonklaavi (Etelä-Karjalan kulttuuritoimijoiden verkosto)

Etelä-Karjala-ohjelman luonnoksesta ja ympäristöselostuksesta pyydettiin lausuntoja lausuntopalvelussa julkaistulla lausuntopyynnöllä. Lausuntomahdollisuudesta kerrottiin myös Etelä-Karjalan liiton verkkosivuilla, ja lausuntoaikana järjestettiin lausuntoinfo etäyhteydellä. Lausuntoja saatiin xx, joista xxx toimitettiin määräajan jälkeen. Lausunnot huomioitiin luonnoksessa, jota maakuntahallitus käsitteli 24.11.2025 kokouksessaan ja päätti sen toimittamisesta hyväksyttäväksi maakuntavaltuustolle. Maakuntavaltuusto päätti maakuntaohjelman hyväksymisestä kokouksessaan 22.12.2025.

3.2. Maakuntaohjelman sisältö ja yhteys muihin ohjelmiin

Etelä-Karjalan visio 2040 on ”Muutamme tarinan suunnan”, ja ohjelman strategiset valinnat 2026–2029 kuljettavat kohti samaa päämäärää. Tarinan suunnan muuttaminen on tullut erityisen ajankohtaiseksi toimintaympäristön muuttamisen myötä, jotka on kuvattu tarkemmin Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 osiossa ”Uusi normaali”. Kehittämismallinnoilla pyritään vastaamaan sekä pidemmällä aikavälillä ennakoituihin haasteisiin, kuten väestönkehityksen epätasapainoon, mutta myös globaalin tilanteen aiheuttamiin muutospaineisiin ja toisaalta siitä seuranneisiin mahdollisuuksiin, kuten isoihin energiapanostuksiin ja huoltovarmuuden kasvattamiseen. Etelä-Karjala haluaa olla kansainvälisesti osaava, yhteisöllisesti rajalla ja saavutettavasti Saimaalla elävä maakunta. Strategisten valintojen tavoitelauseet kytkeytyvät kolmeen kokonaisuuteen, jotka noudattelevat pitkälti voimassa olevan aluekehittämispäätöksen tematiikkaa – paikallisin sanoituksin.

Kuva 1. Etelä-Karjala-ohjelman strategiset valinnat

Aluekehittämisen järjestelmässä haasteellisinta on käsitellä keskenään vuorovaikutteisia asioita toisistaan erillisinä. Läpileikkaavina näkökulmina ohjelmassa ovat kansainvälisyys, kestävyys ja kokonaisturvallisuus. Etelä-Karjala-ohjelma 2026–2029 kokoaa aluekehittämisen tärkeimmät strategiat maakunnan tulevaisuudesta, aluekehittämisen kunnanvaltuustokauden tavoitteista (maakuntaohjelma) sekä

innovaatiotoiminnasta (älykäs erikoistuminen). Valmistelussa on huomioitu kansalliset linjaukset ja strategiat paitsi aluekehittämisen myös eri hallinnonalojen ja teemojen osalta.

Ohjelman sisältöön ovat vaikuttaneet Etelä-Karjalan kuntien ja oppilaitosten strategiat, maakunnallinen elinkeinostrategia sekä muut teema- ja toimialakohtaiset strategiat ja ohjelmat, kuten Kestävää kasvua Kaakkois-Suomen maaseudulta 2023–2027 -ohjelma, valmisteilla oleva Kaakkois-Suomen metsäohjelma, ilmasto- ja kiertotaloustiekartat, alueellinen liikennestrategia, Saimaan matkailustrategia ja Etelä-Karjalan maakunnallinen hyvinvointisuunnitelma. Rajamaakuntien toimintaympäristön murroksesta on kansallisesti ja kansainvälisesti tehty erilaisia selvityksiä, jotka on huomioitu: Itäisen Suomen ohjelma, Transition Strategy For Eastern and South-East Finland's Border Regions -hanke ja ESPON CHANEBO – Challenges at EU's North-East External Borders -hanke. Kansallisista ohjelmista maakuntaohjelman valmistelussa on otettu huomioon erityisesti EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 sekä Aluekehittämisspätös 2024–2027 – Uudistuvat ja hyvinvoivat alueet sekä muita erilaisia temaattisia strategioita ja ohjelmia.

Maakuntaohjelmaa toteutetaan alueellisin, kansallisin ja EU-varoin. Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 toteuttamista edistetään EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmalla Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027. Ohjelma sisältää Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), Euroopan sosiaalirahaston (ESR) sekä Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) toimet. Maakuntaohjelmaa toteutetaan myös muiden ohjelmien rahoituksella. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitusta yhdessä Leader-toimintaryhmien ohjelmien rahoituksen kanssa on kohdennettu maaseutualueille siten, että hankkeet ovat edistäneet myös maakuntaohjelman toteutumista. Lisäksi maakuntaohjelmaa rahoitetaan muutamilla pienemmillä ohjelmilla, valtion investointimäärärahoilla ja Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen / elinvoimaketuksen (alkaen 1.1.2026) substanssimäärärahoilla.

Maakunnan sisällä kuntien, oppilaitosten ja yritysten rooli kehittämistyössä ja sen rahoituksessa on merkittävä. Näiden toimijoiden osalta merkittäviä ovat erilaiset kansalliset kehittämisrahoitukset ja ohjelmat mm. Business Finlandin puitteissa. Kuluneella ohjelmakaudella myös EU:n Horizon-tutkimusrahoituksen hyödyntämiseen on ollut Etelä-Karjalassa uusia mahdollisuuksia ja avauksia. Uuden monivuotisen EU-rahoituskehiksen (MFF 2028–2034) valmistelu on vasta alkuvaiheessa, mutta komission heinäkuussa 2025 julkistama esitys tähtää mittaviin uudistuksiin sekä sisällöissä että menettelyissä. Tämä saattaa viivästyttää rahoitusohjelmakauden aloitusta, vaikka EU-komission tavoitteet ovat kunnianhimoisia.

4. Etelä-Karjalan nykytila

Luvussa esitellään Etelä-Karjalan nykytila ekologisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten näkökulmien kautta.

4.1. Etelä-Karjalan luonnonympäristö

4.1.1. Luonnon monimuotoisuus

Etelä-Karjalan luonnossa on edustettuna useat eliömaakunnat ja suokasvillisuusvyöhykkeet. Vaihtelevien elinympäristöjen vuoksi lajisto on monipuolinen. Erityisiä ja lajistoltaan merkittäviä ja monipuolisia elinympäristöjä ovat Salpausselkien harjualetisiin liittyvät lähteiköt ja tihkupinnat. Eteläkarjalaisen luon-

non monimuotoisuutta turvataan pääasiassa METSO- ja HELMI-ohjelmien avulla suojelemalla ja ennallistamalla. Etelä-Karjalassa oli vuonna 2022 tiukasti suojeltua metsämaata 1,4 prosenttia eli 4 740 hehtaaria, mikä on maakunnista vähiten. Vuonna 2021 METSO-kohteita oli 251 kappaletta ja niiden pinta-ala yhteensä 2 739 hehtaaria. Maakunnassa on toteutettu paljon erityisesti erilaisten vesialueiden kunnostus- ja ennallistamisprojekteja, esimerkkinä Hiitolanjoki, johon järviolohi nykyisin nousee Laatokasta. Jatkossa ennallistamista toteutetaan laajemmin ja strategisemmin Priodiversity LIFE -hankkeessa laadittavan luonnon monimuotoisuusohjelman myötä.

Vuonna 2024 Etelä-Karjalassa oli 51 900 hehtaaria käytössä olevaa metsätalousmaata ja 1 086 maatilaa. Tilojen määrä vähenee maakunnassa jatkuvasti. Kymmenessä vuodessa vähenemä on ollut 23 prosenttia, mutta käytössä olevan maatalousmaan määrä on vähentynyt vain seitsemän prosenttia. Kuitenkin valtaosa maatalousympäristöihin kytkeytyneistä maakunnan noin sadasta perinnebiotooppihehtaarista on laadultaan heikentyneitä.

Metsätalousmaan osuus Etelä-Karjalan pinta-alasta on noin 60 prosenttia. Metsät ovat pääosin havumetsiä, ja yleisin puulaji on mänty. Koivuvaltaisia lehtimetsiä on rehevimmissä osissa ympäri maakuntaa, mutta varsinkin koillisosissa, Laatokan-Karjalan lehtoalueella. Alle viidesosa metsätalousmaasta on suometsää. Etelä-Karjala on metsäteollisuuden vahva keskittymä, ja maakunnan metsien käyttö on ollut jo pitkään intensiivistä. Maakunnan metsät ovat sen vuoksi pääasiassa nuorta talousmetsää, eikä laajoja vanhoja metsäalueita ole. Puolet maakunnan metsistä on alle 40-vuotiaita. Yli 120-vuotiaista metsää on kaksi prosenttia.

4.1.2 Vesistöt ja pohjavedet

Etelä-Karjalan pinta-alasta noin 30 prosenttia eli 1 546 km² on vettä. Suurin osa maakunnan vesistöistä kuuluu Suomen suurimpaan vesistöön eli Vuoksen vesistöalueeseen. Etelä-Karjalassa onkin edustettuna niin suuret reittivedet kuin pikkujärvet ja jokivesistöt. Suurten järvien vedenlaatu on pääsääntöisesti hyvä tai erinomainen, ja ongelmat keskittyvät paikallisesti muun muassa taajamien ja teollisuuslaitosten lähistöille. Järvistä Simpelejärven pohjoisosa on tyydyttävässä tilassa ja osa Pien-Saimaasta on tyydyttävässä ja välttävissä tilassa. Ensimmäisen Salpausselän eteläpuoleisissa joki- ja järvivesistöissä puolestaan vedenlaatu on valtaosin tyydyttävä tai välttävä. Huonossa tilassa ovat Rakkolanjoen yläosa, Hanhijärvi ja Haapajärvi. Herkistä pienvesistä huolehtiminen onkin maakuntamme erityishaaste.

Etelä-Karjalassa vesistöjen merkittävin ongelma on veden ravinnepitoisuuksien kasvusta seuraava rehevöityminen. Ravinnekuormitus on pääosin seurausta maataloudesta, luonnonhuuhtoutumasta ja metsätaloudesta. Pistekuormitusta syntyy esimerkiksi turvetuotannosta, haja-asutuksesta ja teollisuudesta. Useat hyvässä tai erinomaisessa tilassa olevat vesistöt ovat riskissä tummentua tai rehevöityä. Ilmastomuutos voimistaa rehevöitymiskehitystä.

Kaakkois-Suomen merkittävimmät pohjavesivarat sijoittuvat ensimmäisen ja toisen Salpausselän reunamuodostumiin. Lisäksi pienempialaisia pohjavesimuodostumia sijaitsee luode-kaakkosuuntaisissa pitkittäisharjuksoissa. Maakunnan pohjavesivarat ovat hyvät, ja ne riittävät kattamaan alueen kasvavan vedentarpeen tulevaisuudessa. Pohjavesien kemiallinen tila on pääsääntöisesti hyvä, mutta kahden pohjavesialueen tila on huono. Suurin osa Salpausselkien pohjavesialueista on luokiteltu

riskialueiksi ihmistoiminnan aiheuttamien riskien tai muutosten vuoksi. Pohjavesialueille aiheutuu riskejä muun muassa liikenteestä, maa-ainesten otosta, maa- ja metsätaloudesta sekä ilmastonmuutoksesta. Pohjavesialueita turvataan laajalla toimenpidevalikoimalla Kaakkois-Suomen vesienhoidon toimenpideohjelman mukaisesti.

4.1.3. Kallioperä

Etelä-Karjalan kallioperä koostuu kahdesta toisistaan selvästi eroavasta osasta. Maakunnan etelä- ja länsiosan kallioperä on rapakivigraniittia ja pohjois- ja koillisosat ovat vanhempaa metamorfoitunutta svekokarjalaista peruskallioaluetta. Sekä rapakivialueella että svekokarjalaisella kallioalueella on maisemassa erottuvia korkeita kalliomäkiä ja jyrkänkaita. Nämä vaikuttavat kalliot näkyvät erityisesti vesistöjen rannoilla. Tunnetuin näistä on svekokarjalainen gneissikallio Rautjärven Haukkavuori (+171,2 m mpy).

Etelä-Karjalassa on laajoja ja hyvälaatuisia kiviesiintymiä, minkä seurauksena maakunnassa on kiviteollisuutta. Maakunnan kiviteollisuudessa hyödynnetään mm. graniittia, rapakivigraniittia, kalkkikiveä ja spektroliittia. Kiviteollisuus tuottaa lopputuotteiden ohella merkittävät sivuvirrat kiviaineista, joilla on hyödyntämätöntä jälleenkäyttö ja -jatkojalostuspotentiaalia.

4.1.4. Turvemaat

Turvemaiden osuus maapinta-alasta on Etelä-Karjalassa 590 km² eli noin 11 prosenttia. Suurin osa soista on ojitettu. Suurimmat suot ovat Salpausselän kaakkoispuolella Lappeenrannan ja Joutsenon alueilla. Soita on myös Suur-Saimaan itäpuolella Salpausselän alueella. Laajoja, suhteellisen luonnontilaisina säilyneitä suoalueita ovat esimerkiksi Hyvättilänsuo ja Höytiönsuo Lappeenrannan Konnunsuolla sekä Joussuo Rapattilassa, Kempin Suurisuo Luumäellä sekä Haisevasuo Luumäellä. Vuonna 2020 maakunnassa oli yhteensä 15 tuotannossa olevaa turvealuetta ja näiden kokonaispinta-ala oli noin 900 hehtaaria. Sitten turvetuotantoalueiden määrä on vähentynyt reilusti ja tuotannosta poistuvien alueiden jälkikäytön suunnittelu onkin ajankohtainen haaste Etelä-Karjalassa.

4.1.5. Kasvihuonekaasupäästöt

Etelä-Karjala on Hinku-maakuntana sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään 80 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoden 2007 tasoon. Vuonna 2023 maakunnan kasvihuonekaasupäästöt ilman maankäyttösektoria olivat 10,5 tn CO₂e/hlö. Hinku-laskennan mukaiset taakanjakosektorin päästöt ilman päästöhyvityksiä olivat 4,9 CO₂e/hlö. Kokonaispäästöt olivat vuodesta 2007 vähentyneet 50 prosenttia ja 46 prosenttia henkilöä kohden. Taakanjakosektorin (* suurimmat kasvihuonekaasun päästölähteet ovat liikenne (32 %), maatalous (21 %) ja työkoneet (8,5 %). Ilmastotyötä tehdään maakunnassa monien hankkeiden ja toimintamallien avulla. Laajassa yhteistyössä valmisteltu päästövähennystiekartta toimii ohjenuorana päästöjen vähentämisessä. Maankäyttösektori on Etelä-Karjalassa päästölähde. Päästövähennysten lisäksi hiilivarastojen ja -nielujen lisääminen on maakunnan kannalta tärkeä tavoite. Etelä-Karjalassa lähes 80 prosenttia energiasta tuotetaan uusiutuvilla energialähteillä, mikä on Suomen kärkipäättä.

Maakunnassa ei vielä ole sopeutumisstrategiaa, ja maakuntaa koskevien ilmastovaikutusten sekä niiden aiheuttamien eri sektoreille kohdistuvien riskien kartoittaminen onkin tarpeellista.

*) Taakanjakosektorille kuuluvat kaikki ne päästökauppajärjestelmän ja maankäyttösektorin ulkopuoliset kasvihuonekaasupäästöt, jotka raportoidaan kansallisessa kasvihuonekaasuinventaariossa.

4.2. Asuinolot ja yhdyskuntarakenne

4.2.1. Väestö ja asutus

Maakunnan väestö sekä suurimmat työpaikat ovat keskittyneet Karjalan radan ja valtatie 6:n läheisyyteen. Hyvät liikenne yhteydet sekä teollisuuden sijoittuminen Saimaan etelärannalle ovat vaikuttaneet asutuksen ja työpaikkojen keskittymiseen. Yleisen trendin mukaan väestö on myös siirtynyt maaseudulta taajamiin ja kaupunkikeskuksiin.

Etelä-Karjalan väestökehitys on ollut laskeva. Laskevan asukasluvun takana on heikko luonnollinen väestönkehitys. Väestö vähenee ja vanhenee. Väestönkehitys on maakuntien vertailussa viidenneksi heikointa. Kuolleisuus on korkea (viidenneksi korkein hyvinvointialueista) ja kokonaishedelmällisyys matala (toiseksi heikoin hyvinvointialueista). Väestöllinen huoltosuhde vuonna 2024 oli 71 (koko maan luku 61,6) ja sairastavuuden kokonaisindeksiluku (v. 2023) oli korkea eli 107 (koko maa 100). Maakunnassa sairauksia pyritään ennaltaehkäisemään ja terveyttä tukemaan sekä edistämään maakunnallisella hyvinvointiyhteistyöllä.

Tilastokeskuksen väestöennuste vuodelle 2025 oli 123 094 asukasta. Vuoden 2024 joulukuussa 2024 väkiluku on ollut 125 083 ja vuoden 2025 **kesäkuussa 124 394 asukasta**. Lappeenranta on maakunnan ainoa kunta, jossa väestökehitys on ollut positiivista. Väestönkehitys vaihtelee kuitenkin kuntakohtaisesti varsin merkittävästi, ja runsas vapaa-ajan asutus näkyy väestön kausivaihteluna. Työikäinen väestö sijoittautuu ensisijaisesti työpaikkojen perässä. Korkeakoulukampus Lappeenrannassa toimii vetovoimatekijänä myös kansainvälisille osaajille. Maahanmuuttoa maakuntaan on ollut, ja vuonna 2024 vieraskielisten osuus väestöstä oli 9,4 %. Kasvua vuodesta 2023 tapahtui yhdellä prosenttiyksiköllä. Etelä-Karjalassa on Suomen maakunnista neljänneksi eniten vieraskielisiä.

Maakunnan työttömyysaste on ollut hienoisessa nousussa. Vuonna 2024 työttömien osuus työvoimasta oli Etelä-Karjalassa 12,5 %, kun koko maassa luku oli 10,8 %. Vuonna 2023 maakunnan työttömien osuus oli 10,3 %. Maakunnan haaste on vaikea kohtaanto-ongelma, eli tarjolla oleva työvoima ei vastaa tarjolla olevien työpaikkojen vaatimuksia. Samanaikaisesti on pulaa työvoimasta ja korkeaa työttömyyttä, mikä myös vaihtelee isosti kunnittain.

4.2.2. Virkistys ja ulkoilu ympäristö

Etelä-Karjalan monimuotoinen luonto tarjoaa hienoja mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon ja virkistäytymiseen. Retkeily- ja ulkoilumahdollisuudet ovat monipuoliset. Luontokohteisiin pääsemistä helpottaa Etelä-Karjalan virkistysalueäätiö, joka hankkii ja ylläpitää yleiseen käyttöön varattuja virkistysalueita Etelä-Karjalan maakunnassa sekä tiedottaa yleisesti maakunnan retkeilymahdollisuuksista. Virkistysalueäätiö on maakunnallinen luonnon virkistyskäytön ja retkeilyn

kehittäjäorganisaatio, jonka tehtävänä on koordinoida maakunnallisten ulkoilu- yms. reittien suunnittelua ja toteuttaa virkistyspalvelujen kehittämishankkeita. Säätiön toiminnassa ovat mukana kaikki Etelä-Karjalan kunnat. Saimaan ympäristön matkailua edistää myös Saimaa Geopark, jolla on 31 kohdetta ympäri Etelä-Karjalaa.

Etelä-Karjalan liitto laati vuonna 2023 virkistysalueselvityksen, joka kokoaa maakunnan virkistysalueiden, -reittien ja -kohteiden nykytilan sekä niiden kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet. Selvitys toimii pohjana maakunnan matkailun ja virkistystyön kehittämis- ja suunnittelutyössä. Lisäksi liitto kokoaa maakunnan reitistökehittäjät useita kertoja vuodessa verkostoitumaan ja vaihtamaan ajankohtaisia kuulumisia.

4.2.3. Liikenne

Etelä-Karjalan erityispiirteitä ovat EU-ulkorajan läheisyys sekä saaristoisuus. Tämä hajauttaa maakunnan yhdyskuntarakennetta. Geopoliittinen tilanne on muuttanut tavaravirtojen reittejä lisäten tavaraliikenteen määrää rauta- ja vesiteillä ja vähentäen sitä maanteilla, mikä on Hinku-maakunnan tavoitteiden näkökulmasta hyvä asia. Maakunnan päästöistä noin 30 % syntyy tieliikenteessä (2022). Raide- ja vesiliikenteen yhteinen osuus on 2 %. Karjalan radan rajallinen kapasiteetti ja Saimaan sisävesiliikenteen aluskannan rajallinen määrä kuitenkin estävät kuljetusten merkittävän lisäämisen nykyisestä. Valtaosa maakunnan tuotannon raaka-aineesta tulee maakunnan ulkopuolelta ja lopputuotteet viedään maailman markkinoille, mikä asettaa vaatimuksia alueen logistisille yhteyksille.

Etelä-Karjalaa halkoo Suomen itärajaa myötäilevä, Kouvolasta Joensuuhun kulkeva Karjalan rata, josta erkanee Lappeenrannan kohdalla rata Saimaan kanavan varrella sijaitsevaan Mustolan satamaan ja Parikkalan kohdalla rata Etelä-Savon puolella sijaitsevaan Savonlinnaan. Luumäen kohdalla erkanee rata Vainikkalan rajanylityspaikalle ja Imatran kohdalla vastaavasti Imatran rajanylityspaikalle ja sieltä edelleen Venäjälle. Lisäksi radalta erkanee useita pistoraiteita maakunnassa sijaitsevien teollisuuden tuotantolaitosten alueille. Karjalan radan rinnalla maakuntaa halkoo valtatie 6, joka alkaa Uudeltamaalta ja kulkee Kymenlaakson, Etelä-Karjalan ja Pohjois-Karjalan kautta aina Kainuuseen asti.

Saimaan syväväylä yhdistää Etelä-Karjalan Etelä-Savoon, Pohjois-Karjalaan ja Pohjois-Savoon. Saimaan kanava toimii yhteytenä syväväylältä Venäjän aluevesien kautta Suomenlahdelle. Saimaan kanavan lisäksi Etelä-Karjalassa sijaitsee maantierajanylityspaikat Lappeenrannan Nuijamaalla ja Imatran Pelkolassa sekä rautatieylityspaikat Lappeenrannan Vainikkalassa ja Imatran Pelkolassa. Myös Lappeenrannan suorien kansainvälisten yhteyksien lentoasema toimii rajanylityspaikkana. Rajanylityspaikat Venäjälle ovat olleet suljettuna vuodesta 2023. Rajan avautumista ei aktiivisesti edistetä, mutta siihen on pidemmällä tähtäimellä varauduttava. Tämä näkyy esimerkiksi liikenneinfrastruktuurin ylläpitämisen tärkeytenä.

Joukkoliikenne on elpynyt takaisin korona-aikaa edeltävälle tasolle maakunnan kaupungeissa. Venäjän aloittaman sodan seurauksena polttoainekustannukset ovat kuitenkin kohonneet merkittävästi, mikä heikentää erityisesti markkinaehtoisen linja-autoliikenteen yritysten ja paikallisliikennettä järjestävien kaupunkien taloudellista tilannetta. Kaukoliikenteessä ihmisten matkustuskäyttäytyminen on muuttunut: etätyön lisääntyminen on vähentänyt työhön liittyvää matkustusta, mutta samaan aikaan vapaa-ajan matkustaminen on lisääntynyt ja erityisesti viikonloppuisin junavuorojen tarjonta ei aina pysty vastaamaan kysyntään. Myös väestön ikääntyminen muuttaa liikkumista. Viestintäverkkojen

kehittäminen on tärkeää monipaikkaisen asumisen, etätöiden ja digitaalisten palvelujen hyödyntämisen kannalta. 3G-verkon alaspääsy on heikentänyt tietoliikenneyhteyksiä itärajan läheisyydessä, mikä vaarantaa elinkeinotoimintaa ja tarvittavien palveluiden saatavuutta.

4.2.4. Ilmanlaatu ja melu

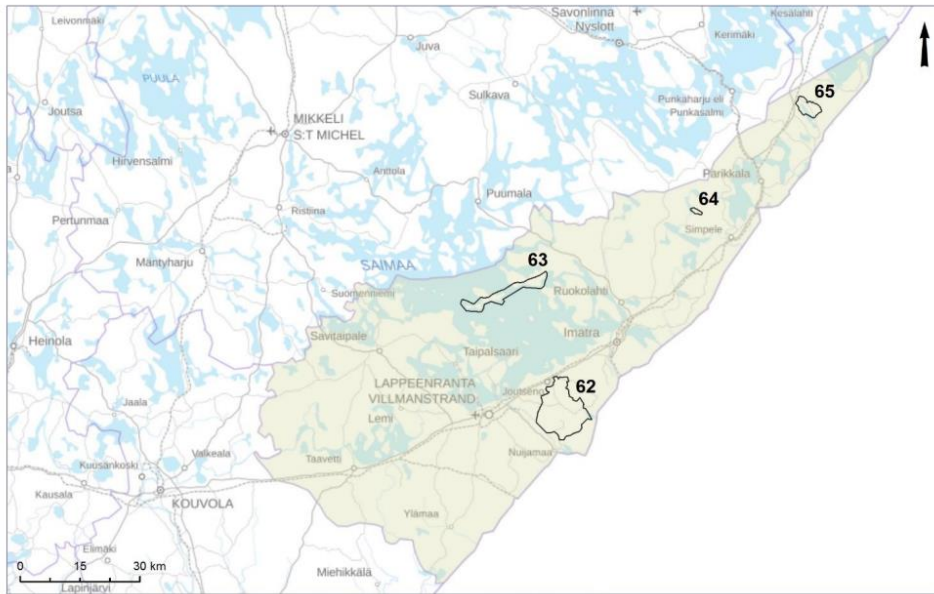
Etelä-Karjalan ilmanlaatu on parantunut 2000-luvun aikana. Suurteollisuuden hiukkaspäästöjä sekä hajuhaittoja on saatu vähennettyä, ja viime vuosina Venäjän rajan kiinniolo on vähentänyt liikennemääriä ja vaikuttanut myönteisesti ilmanlaatuun. Ilmanlaatuun ja asumisviihtyvyyteen vaikuttavat merkittävästi liikenneperäiset päästöt, keväinen katupöly, kaukokulkeuma sekä normaalista toiminnasta poikkeavat tilanteet teollisuuslaitoksissa. Metsäteollisuuden häiriötilanteet tuottavat ilmaan hajurikkijyhdisteitä ja rikkidioksidia. Hiukkaspäästöjä syntyy eniten metsäteollisuudesta ja jonkin verran liikenteestä ja muusta teollisuudesta, kuten terästeollisuudesta ja mineraalien louhinnasta.

Melua aiheuttaa eniten liikenne: kaupungin katuliikenne, junarata, VT6 ja lentoliikenne. Tilapäisiä meluhaittoja aiheutuu ampuma-alueista, tehtaista ja liikenneväyliin liittyvistä työmaista.

4.3. Etelä-Karjalan kulttuuriympäristö ja kulttuuri

Suomi on jaettu kymmeneen eri maisemamaakuntaan, joista osa jakautuu edelleen seutuihin. Jako ilmentää kulttuurimaisemille ominaisia alueellisia piirteitä ja maisemien vaihtelevuutta. Etelä-Karjala kuuluu kahteen eri maisemamaakuntaan siten, että Ensimmäisen Salpausselän eteläpuoli on Eteläisen rantamaan maisemamaakuntaa ja pohjoispuoli Itäisen Järvi-Suomen maisemamaakuntaa. Eteläinen osa on osa Eteläistä viljelyseutua. Alue on metsäistä, vähäjärvistä ja runsasjokista rapakivialuetta. Ensimmäisen ja Toisen Salpausselän välinen alue puolestaan jakautuu Lappeen mäkiseutuun, Suur-Saimaan eteläiseen seutuun ja Laatokan Karjalan seutuun. Se on runsaasti pikkujärviä sisältävä karuhko moreenialue. Toisen Salpausselän pohjoispuoli on yhtenä kokonaisuutena nimetty Suur-Saimaan pohjoiseksi seuduksi. Sille on luonteenomaista kalliopaljastumat. Suomen luonnonvarakeskus on luokitellut vuonna 2021 valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, jotka ovat Suomen maaseudun edustavimpia kulttuurimaisemia. Näiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteeseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Alueita on Etelä-Karjalassa neljä: Joutsenon viljelymaisema (62), Utulan ja Kyläniemien viljely- ja järvimaisemat (63), Haukkavuoren maisemat (64) sekä Tarnalan viljely- ja järvimaisemat (65) (kuva 2).

Etelä-karjala

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet: SYKE
Taustakartta: ESRI/MML, 06/2021

Kuva 2. Etelä-Karjalan kulttuurimaisema-alueet kartalla.

Etelä-Karjalalla on monipuolinen rakennusperintö ja kulttuurimaisema, ja rajan historialla ja läheisyydellä on roolinsa maakunnan asukkaiden elämässä ja alueen kulttuurillisissa ominaispiirteissä. Karjalaisuus eri osa-alueineen koetaan yleensä positiivisena ja maakunnan nykyisyyttä pohjustavana, säilyttämisen arvoisena asiana.

Varhaisemman teollistumisen ajoilta on myös säilynyt arvokkaita teollisuusympäristöjä, ja omaa tarinaansa kulttuuriympäristön osina kertovat eri aikakausien puolustuslaitteet, Saimaan kanava sekä itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä rakennetut julkiset laitokset. Maakunnassamme on myös merkittäviä muinaismuistokohteita, esimerkiksi maamme vanhimpiin lukeutuvat kivilautiset asuinpaikat, jotka sijaitsevat Lappeenrannassa (Etu- ja Taka-Muntero, Saarenoja), Luumäellä (Niitniemi), Ruokolahdella (Kaijanlahti, Mietinsaari), Savitaipaleella (Kammarlahti, Rovastinoja) sekä Taipalsaarella (Vaateranta). Kuolimojärvestä Savitaipaleella on löydetty Suomen ensimmäinen veden alle hautautunut kivilautinen asuinpaikka. Muita kiinnostavia arkeologisia kohteita ovat esimerkiksi kalliomaalaukset sekä I maailmansodan aikaiset varustukset ja hylt.

Etelä-Karjalassa on monipuolinen kulttuurilaitosten ja -toimijoiden verkosto, jonka ansiosta kulttuurin saatavuus on maakunnassa hyvällä tasolla. Yhteistyö yli toimiala- ja maakuntarajojen on avainasemassa kulttuurin saavutettavuuden ylläpitämisessä sekä parantamisessa. Viranomaisten ja julkisen sektorin tehtävä on olla toiminnan yksi mahdollistaja. LAB-ammattikorkeakoulun kuvataidekoulutus on päätetty tulevina vuosina siirtää kokonaan Lappeenrannasta Lahteen. Kuvataidekoulutus on ollut viimeinen korkeakoulutasoinen kulttuurialan koulutusmahdollisuus maakunnassa ja on kiinnittänyt maakuntaan alan osaajia, jotka ovat rikastuttaneet maakunnan kulttuurielämää. Kulttuurituotannon rakenteilla on välitöntä vaikutusta laajempi merkitys ja siksi niiden riittävästä resursoinnista on huolehdittava.

4.4 Aluetalous

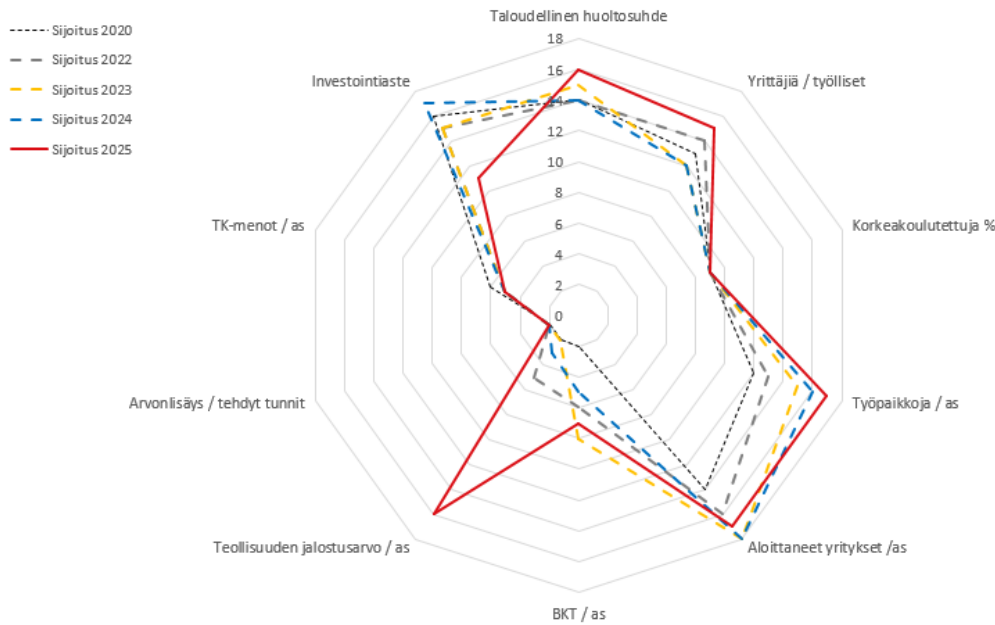
Etelä-Karjalalla on vahvat perinteet teollisessa tuotannossa. Maakunnan yrityskehittäjä koostuu pääasiassa prosessiteollisuuden suuryrityksistä, keskisuurista teknologiayrityksistä sekä mikro- ja pienyrityksistä. Alueen suurimpia työllistäjiä ovat yksityisellä sektorilla metsä- ja metalliteollisuus sekä julkisella sektorilla sosiaali- ja terveysala. Teollisuuden merkitys on ollut suuri, ja kasvuhakuisen pk-yritystoiminnan kulttuuri on alueella nuorta. Metsäteollisuuden sekä laajemmin teollisuutta kohdanneen rakennemuutoksen vaikutukset näkyvät selkeästi maakunnan työllisyyskehityksessä suhteessa BKT:hen. Metsäteollisuuden uusiutuminen onkin Etelä-Karjalan aluetalouden kannalta keskeinen kysymys. Alueelle on investoitu ja fossiilisten luonnonvarojen korvaaminen biopohjaisilla tuottaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Etelä-Karjalassa erityisen uuden raaka-ainepotentiaalin mm. vetytaloudelle jatkojalosteineen muodostavat bioperäiset hiilidioksidipäästöt. Biotalousosaamisen lisäksi alueella on vahvistuva ympäristö- ja energia-alan osaamiskeskittymä, jossa syntyy jatkuvasti uusia innovaatioita ja uutta kasvuhakuista liiketoimintaa. Alueen osaamisprofiili houkuttelee alueelle myös sijoittautumisia, etenkin vihreän siirtymän teollisiin avauksiin liittyen, ja kun tarkastellaan maakunnan investointiastetta sekä aloittaneiden yritysten määrää, on Etelä-Karjalan maakuntakohtainen sijoitus parantunut vuodesta 2024 (kuva 3).

Venäjän sota Ukrainassa ja siihen liittyvät pakotteet vaikuttavat Etelä-Karjalassa merkittävästi elinkeinoelämän toimintaympäristöön. Itäraja on ollut täysin suljettuna joulukuusta 2023 alkaen. Meneillään on useita prosesseja, joiden kautta pyritään tunnistamaan uusia mahdollisuuksia investointien ja taloudellisen toimeliaisuuden vauhdittamiseen alueella. Etelä-Karjala on esimerkiksi kiinnostunut toimimaan pilottina erityistalousalueelle. Elinkeinotoiminnassa vaikein tilanne on ollut palvelusektorilla: matkailussa ja ravitsemuksessa sekä kulttuuri- ja tapahtuma-alalla. Sektorilla etsitään uusia mahdollisuuksia mm. luonto- ja kulttuurimatkailusta. Rajan sulkeutuminen on vaikuttanut logistisiin mahdollisuuksiin sekä raaka-aineiden että lopputuotteiden osalta, mikä on tuottanut kannattavuuspainetta ja vaikuttanut suuryritysten tilannekuvaan sekä tuotantoratkaisuihin.

Etelä-Karjalassa on merkittävä määrä T&K-henkilöstöä, erityisesti korkeakoulusektorilla. Tiedeyliopiston sijainti maakunnassa vaikuttaa elinvoiman edistämisen mahdollisuuksiin myönteisesti. Erityinen etumme on oppilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyö, jota on tarve edelleen tiivistää, sekä yliopiston ja ammattikorkeakoulun organisoituminen saumattomaksi kokonaisuudeksi. Yritysten TKI-menot ovat olleet kasvussa, vaikka niiden osuus kaikista TKI-menoista on alle maan keskiarvon. Yritysten innovaatiokyvykkyyttä on tarpeen vahvistaa. Uusia liiketoimintamahdollisuuksia on syntynyt erityisesti LUT-yliopiston sähkötekniikan osaamiseen pohjautuen ja sitä hyödyntäen. Osaajatarjonta on myös yritysten sijoittautumista edistävä vetovoimatekijä.

Vihreän sähköistämisen ekosysteemisopimuksen toteutus ja Greenreality Network -yritysverkoston aktiivinen toiminta puhtaan energia- ja jatkojalosteiden kehittämisessä tukee verkostotoimia. Puhtaiden energiaratkaisujen ja vihreän siirtymän osalta Etelä-Karjalassa tuotetaan ratkaisuja globaaleihin haasteisiin ja lippulaivayritysten markkinat ovat globaalit. Maakuntaan on suunnitteilla useita aurinkoenergiapuistoja ja yksi tuulivoimapuisto sekä investointeja akkuvarastoihin. Tuulivoiman

laajempaa lisärakentamista rajoittaa strateginen sijainti ja siihen liittyvät maanpuolustukselliset näkökohdat.

Kuva 3. Etelä-Karjalan asemoituminen maakuntien joukossa vuosina 2020–2025. MDI.

5. Ympäristövaikutusten arvioinnin näkökulmien esittely

Maakuntaohjelman ympäristöselostuksen vaikutusten arvioinnin näkökulmat ovat 1) sosiaaliset, 2) taloudelliset, 3) kulttuuriset sekä 4) ekologiset vaikutukset (kuva 4). Ympäristövaikutusten arviointi toteutetaan peilaamalla maakuntaohjelman sisältöä valittuihin ja SOVA-lain ohjaamiin vaikutusnäkökulmiin. SOVA-lain mukaisesti mahdollisia ympäristövaikutuksia tarkastellaan laaja-alaisesti siten, että vaikutukset voivat olla välillisiä tai välittömiä ja ne voivat kohdistua niin lähialueille, kansalliselle kuin globaalillekin tasolle. Vaikutukset voivat olla joissakin tapauksissa keskenään ristiriitaiset, eli esimerkiksi paikallisella tasolla negatiivisia ympäristövaikutuksia tuottava ratkaisu voi pitkällä aikavälillä ja globaaleja vaikutuksia tarkasteltaessa ollakin vaikutuksiltaan myönteinen toimenpide.

Vaikutusten arvioinnin neljä näkökulmaa sisältävät yhteensä 12 alakohtaa (kuva 4). Alakohdat on valittu siten, että ne sekä nousevat maakunnan arjesta ja sen kehitykselle asetetuista tavoitteista, nojaavat maakunnan keskeisten ominaisuuksien ja vahvuuksien varaan että edistävät näiden säilymistä ja hyödyntämistä. Arvioinnin näkökulmien yleisen esittelyn yhteydessä esitellään näkökulmiin sopivat YK:n kestävä kehityksen tavoitteet eli Agenda2030. [Nämä tavoitteet ohjaavat kestävä kehityksen edistämistä vuoteen 2030 asti.](#) Agenda2030 käsittää yhteensä 17 globaalia tavoitetta. Näistä maakuntaohjelmaan ja ympäristöselostukseen ovat valikoituneet ne tavoitteet, jotka ovat kytköksissä maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen näkökulmiin.

Kuva 4. Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 ympäristövaikutusten arvioinnin näkökulmat

Sosiaaliset vaikutukset

Ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat niin fyysiset, psyykkiset kuin sosiaalisetkin tekijät, kuten terveys, elinolot ja toimeentulo sekä hyvinvoinnin, onnellisuuden ja osallisuuden kokemukset. Ne linkittyvät puolestaan moniin osa-alueisiin, kuten työllisyyteen, koulutukseen, sosiaalisiin suhteisiin sekä elinympäristön puhtauteen, viihtyvyyteen ja hyvinvointiin.

Köyhyys, eriytyminen ja syrjäytyminen ovat esimerkkejä vakavista sosiaalisista ongelmista. Terveyttä edistävä sekä ennaltaehkäisevä ote parantavat kokonaisvaltaista hyvinvointia ja ehkäisevät sosiaalisia ongelmia. Ihmisten hyvinvointiin voidaan vaikuttaa niin sosiaali- ja työpoliittisin keinoin kuin myös muun fyysisen ympäristön turvallisuudella sekä elinvoimaisuudella. Digitalisaatio luo uudenlaisia mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämiseen sekä alueellisen saavutettavuuteen.

Väestörakenteen muutoksilla on monia sosiaalisia vaikutuksia. Etelä-Karjalan väestö vähenee ja ikääntyy, mikä lisää tarvetta esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluille mutta samaan aikaan autoittaa maakunnan syrjäseutuja. Väestörakenteen muutoksiin voidaan reagoida erilaisin yhdyskuntarakenteellisin keinoin. Älykkään sopeutumisen ajattelutavan mukaan supistuvakin alue voi pärjätä keskittymällä alueelle jäävien

toimijoiden hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Väestön vanhetessa ja huoltosuhteen heiketessä erityistä huomiota tulee kiinnittää nuorten hyvinvointiin ja maahan muuttaneiden kotouttamiseen.

Tasa-arvon ja sukupuolivaikutusten arvioinnin avulla nostetaan esille tilanteita, joissa eri sukupuolten tilanteen voidaan arvioida edellyttävän erityishuomiota tai -toimenpiteitä. Kun sukupuolivaikutuksia arvioidaan ohjelmien valmisteluvaiheessa, voidaan ohjelman vaikuttavuutta parantaa. Tällöin toimia voidaan suunnata paremmin esimerkiksi huomioimaan koko väestön potentiaali. Viranomaisten tulee tasa-arvolainkin (609/1986 4 §) nojalla edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Taloudelliset vaikutukset

Koulutukseen panostamalla ja sitä kehittämällä vaikutetaan maakunnan *osaamiseen*. Yhteistyön oppilaitosten ja maakunnan yritysten välillä tulee olla tiivistä, jotta mahdollinen työn kysyntä ja tarjonta kohtaavat. Osaamistason nousulla ja osaavan työvoiman saamisella maakuntaan on suoria vaikutuksia yritysten sekä alueen elinvoimaisuuteen sekä kehitysmahdollisuuksiin. Osaamista halutaan ylläpitää läpi elämän, ja elinikäiseen oppimiseen kannustetaan.

Maakunnan elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää paitsi varmistaa alueella *jo toimivien yritysten* toimintaedellytykset myös houkutella *uusia yrityksiä* ja investointeja sekä edistää myönteistä *yrittäjyysilmapiiriä*. Yrityksille tulee tarjota mahdollisuudet kehittyä, investoida sekä kasvaa maakunnassa. Monialaisella yhteistyöllä ja maakunnan erityispiirteitä hyödyntämällä yritysanta monipuolistuu sekä työpaikat lisääntyvät, mikä luo lisää niin veto- kuin pitovoimaakin Etelä-Karjalaan.

Kulttuuriset vaikutukset

Kulttuuriympäristöön sisältyvät historiallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt, kulttuurimaisemat ja arkeologiset kohteet. Niistä huolehtiminen on tärkeää elinkeinojen, väestön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja alueiden asukkaiden identiteetin ominaispiirteiden säilyttämisen kannalta.

Ihmisten toiminnan aikaansaamien fyysisten paikkojen, rakennelmien ja esineiden lisäksi *kulttuuriperintöön* kuuluvat aineettomat resurssit, kuten uskomukset, taiteet, tiedot, sosiaalisen

elämän käytännöt ja muut perinteet. Myös niiden vaaliminen ja säilyttäminen on tärkeä osana paikallisuutta ja ihmisten identiteettiä. Alueidenkäytössä tulee tunnistaa nämä arvokkaat kohteet ja tekijät ja turvata niiden säilyminen, kun uusia kohteita rakennetaan ja suunnitellaan.

Kulttuurin saavutettavuus koskettaa laajasti koko maakuntaa. Kaikilla tulee olla oikeus ja mahdollisuus nauttia kulttuurista asuinpaikasta, elämäntilanteesta, terveydentilasta tai varallisuudesta riippumatta. Kulttuurin saavutettavuuden takaamiseksi ihmisillä tulee olla riittävästi osaamista sekä tuottaa että kuluttaa kulttuuripalveluja, sillä palveluiden kehittymisen myötä myös kulttuuria voidaan tuottaa ja kuluttaa täysin uusilla alustoilla ja tavoilla, kuten esimerkiksi digialustoilla. Etätahtumien ja erilaisten digialustojen yleistyessä myös kulttuurin saavutettavuus paranee sekä monipuolistuu, ja näin ollen paranee myös ihmisten kokemus omasta osallisuudesta sekä mahdollisuudesta vaikuttaa. Perinteisten ja laadukkaiden kulttuurilaitosten säilyttäminen uusien alustojen rinnalla on myös erittäin tärkeää kulttuurin saavutettavuuden kannalta.

Ekologiset vaikutukset

Vesistöjen laatua koskeva arviointi kattaa sekä pohjavedet että vesistöt, jotka ovat luonnon kanssa maakunnan vetovoimatekijöitä. Vesistöjen laatua tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota muun muassa vesistöjen yleiseen hyvinvointiin (ml. ekologiseen luokitukseen) ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Vesistöihin ja järviluontoon vaikuttaa pitkälti ihmisten keskitetty toiminta, kuten teollisuus, asuminen ja liikenne. *Pohjavedet* ovat tärkeitä maakunnan vesihuollon kannalta. Vaikutuksia tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota etenkin mahdollisiin riskitekijöihin ja -alueisiin, jotka ovat keskittyneet eritoten ihmisten toiminnan alueille.

Kasvihuonekaasupäästöjen lisääntyminen ilmakehässä voimistaa ilmastonmuutosta. Päästöjen vähentämisellä ja rajoittamisella sekä hiilivarastojen ja -nielujen ylläpidolla ja lisäämisellä on ratkaiseva rooli ilmastonmuutoksen torjunnassa. Päästöjen vähentämiseen voidaan vaikuttaa vähentämällä kulutusta ja fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja korvaamalla niitä uusiutuvilla energialähteillä, teknisillä ratkaisilla ja uusilla innovaatioilla. Kasvihuonekaasupäästöjä vähentävillä ratkaisilla on kiire, ja lämpenemisen rajoittaminen 1,5 asteeseen edellyttää maankäyttösektorin ripeitä toimia, teknisten hiilinielujen nopeaa kehittämistä sekä liikenteen ja maatalouden tehokkaampaa päästöjen hillintää. Arvioinnissa hiilidioksidipäästöt edustavat kasvihuonekaasupäästöjä yhteensä ml. hiilidioksidiekvivalentit eli muut kasvihuonekaasupäästöt kuin hiilidioksidi ilmaistuna CO₂:na.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on torjunnan kanssa yhtä merkittävässä asemassa. Sopeutumisella tarkoitetaan toimia, joilla voidaan varautua ilmastonmuutoksen haitallisiin vaikutuksiin ja hyötyä mahdollisista eduista. Sopeutuminen ja varautuminen edistävät hallittua muutosta ja ovat edullisempia sekä inhimillisempiä tapoja kuin katastrofien kohtaaminen valmistautumatta. Luontopohjaisia ratkaisuja hyödyntämällä saadaan monipuolisia hyötyjä niin monimuotoisuudelle kuin sopeutumiseenkin.

Sopeutumistyöllä voidaan vähentää tai lieventää haitallisia seurauksia esimerkiksi ihmisten turvallisuudelle, luonnolle ja elinkeinoille sekä hyödyntää mahdollisuuksia elinkeinoille ja liiketoiminnalle. Alueellisessa sopeutumistyössä ensisijaisessa asemassa on laaja-alainen yhteistyö eri toimijoiden välillä sekä alueellisten haavoittuvuuksien ja varautumismahdollisuuksien tunnistaminen.

Luonnon monimuotoisuuden suunta on yhä heikkenevä. Monimuotoisuuden hiipuminen voi heikentää luonnon tuottamia ekosysteemipalveluita, joita ovat esimerkiksi juomavesi, pölytys ja pohjavesi. Luontokato onkin uhka yhteiskuntien toiminnalle. Ihmisten hyvinvoinnin lisäksi yritysten liiketoiminta vaarantuu, sillä kaikki liiketoiminta on joko suoraan tai epäsuorasti riippuvaista luonnosta. Monimuotoisuuden säilyttämiselle Etelä-Karjalassa tuottavat haasteita erityisesti metsätalous, avoimien alueiden umpeenkasvu, rakentaminen ja ilmastonmuutos. Luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä voidaan hidastaa kiertotalousajattelua kehittämällä, kuluttamista vähentämällä, luonnonhoitotyöllä, ekosysteemejä suojelemalla ja ennallistamalla sekä ilmastonmuutoksen hillinnällä.

6. Etelä-Karjala-ohjelman ympäristövaikutusten arviointi

Maakuntaohjelman suunnittelualueena on Etelä-Karjala, ja ohjelman toteuttamisen vaikutukset kohdistuvat pääosin maakunnan alueelle. Joissain tapauksissa vaikutukset ulottuvat, erityisesti ympäristövaikutusten osalta, laajemmalle alueelle, kuten naapurimaakuntiin. Kasvihuonekaasupäästöjen vaikutukset ovat globaaleja ja laskentamenetelmät vaihtelevat. Tarkastelu on kuitenkin rajattava niin, ettei hyvin välillisiä vaikutuksia voida huomioida.

Maakuntaohjelmaan on koottu maakunnan erityispiirteisiin sekä mahdollisuuksiin pohjautuvat alueen kehittämisen tavoitteet. Aluekehityksen kokonaisuus on laaja, eikä maakuntaohjelman ja aluekehityksen suhde ole välttämättä tiivis. Maakuntaohjelma tekee kehittämistyöstä kuitenkin pitkäjänteistä sekä strategista, mikä heijastuu toimenpiteiden valintaan. Ilman valintoja ohjaavia linjauksia kehittämistyö olisi hajanaisempaa ja vaikutusten arviointi satunnaisempaa. Ympäristöselostuksen lisäksi ympäristövaikutusten arviointia tapahtuu esimerkiksi silloin, kun hankkeen tai sen rahoituspäätöksen valmistelija miettii hankkeiden sisältöä ja mahdollista rahoittamista. Arviointia toteutetaan myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman sekä muiden EU:n ja kansallisten ohjelmien valintaprosesseissa. Keskeinen kysymys ympäristövaikutusten arvioinnissa on se, vaikuttaako kyseinen hanke tai toimenpide valittuihin arviointinäkökulmiin (kuva 4.) ja onko vaikutus myönteinen vai kielteinen.

Taulukossa 1 on kuvattu vasemmalta oikealle maakuntaohjelman visiolause, kehittämisen kärjet sekä ohjelman strategiset valinnat. Strategisten valintojen mahdollisia ympäristövaikutuksia arvioidaan suhteessa vaikutustenarvioinnin näkökulmiin ja näiden alakohtiin (kuva 4, taulukko 1.). Arviointiasteikko on positiivinen, neutraali, negatiivinen tai moninainen ympäristövaikutus. Positiivinen vaikutus tarkoittaa sitä, että strategisella valinnalla nähdään olevan lähinnä myönteisiä vaikutuksia tarkastelunäkökulmaan. Neutraali vaikutus tarkoittaa sitä, ettei strategisella valinnalla ja vaikutustenarvioinnin näkökulmalla nähdä selkeää yhteyttä. Negatiiviset vaikutukset vaikuttavat lähinnä negatiivisesti vaikutustenarvioinnin kohteena olevaan alakohtaan. Moninainen vaikutus voi olla positiivinen tai negatiivinen, eli tulkinta on ristiriitainen tai toimenpiteen vaikutukset voivat olla niin epäsuoria, että arviointi on vaikeaa.

Taulukko 1. Etelä-Karjala-ohjelman strategisten valintojen vaikutukset ympäristöarvioinnin näkökulmiin

Muutamme tarinan suunnan	Vision tavoitteet	Vaikutusten arvioinnin näkökulmat	sosiaaliset			taloudelliset		kulttuuriset			ekologiset			
		Positiivinen +	ihmisten hyvinvointi	väestörakenne	tasa-arvo	osaaminen	yritykset	Kulttuuriiperintö	Kulttuuriympäristö	Kulttuurin	CO2ekv-päästöt	Monimuotoisuus	Vesistöjen laatu	Ilmastonmuutokseen sopeutuminen
		Neutraali /												
		Negatiivinen -												
		Moninainen x												
	Strategiset valinnat													
	Kansainvälisesti osaava	Edistämme uusia investointeja painottaen vihreää siirtymää	x	+	+	+	+	/	x	/	x	x	x	/
		Haemme kasvua kansainvälisestä osaamisesta ja osaajista sekä panostamme koulutuksen saatavuuteen	+	+	/	+	+	x	/	+	/	/	/	/
		Vahvistamme myönteistä yrittäjyysilmapiiriä, yrittäjyyttä ja työllisyyttä	+	+	+	+	+	+	/	+	/	/	/	/
	Yhteisöllisesti rajalla	Kehitämme vireää kulttuurielämää ja elämystaloutta	+	/	+	+	+	+	+	+	x	/	/	/
		Kuuntelemme nuoria ja tuemme heidän hyvinvointiaan	+	+	/	+	/	/	+	+	/	/	/	/
		Kannustamme muutosmyönteisyyteen ja rohkeisiin kokeiluihin	+	+	/	+	+	+	/	+	/	/	/	/
	Saavutettavasti Saimaalla	Luomme hyvinvointia luonnosta ja luonnolle	x	/	/	+	x	+	+	+	x	x	x	+
		Panostamme kestävään liikenteeseen ja liikkumiseen	x	+	+	+	+	+	/	+	+	x	+	/
		Varmistamme digitaalisen saavutettavuuden	+	+	+	+	+	+	/	+	x	/	/	/

6.1 Sosiaaliset vaikutukset

Ihmisten hyvinvointi

Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 strategisilla valinnoilla arvioidaan olevan lähinnä positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Kuitenkin arvioinnissa nähtiin, että Saavutettavasti Saimaalla -tavoitteen alla vaikutukset voivat olla myös moninaisia. Esimerkiksi kestäväään liikkumiseen panostaminen voi vähentää päästöjä ja lisätä lihasvoimalla liikkumista, mutta samalla se voi aiheuttaa haasteita heille, joilla ei ole mahdollisuutta tai halukkuutta hyödyntää julkista tai kevyttä liikennettä.

Luonnon hyvinvointivaikutukset ovat kiistattomat, mutta luonnon hyödyntäminen esimerkiksi matkailun tai rakentamisen kautta voivat heikentää sen tilaa, ellei tasapainoa löydetä. Ympäristöä halutaan kehittää niin, että luonto on lähellä ja sen monimuotoisuus on huomioitu. Moninaisia ympäristövaikutuksia ihmisten hyvinvoinnille voivat aiheuttaa myös uudet investoinnit. Etelä-Karjalan erikoistuminen vihreän talouden alalle sekä korkean osaamisen työpaikat luovat houkuttelevan ilmapiirin erityisesti vähähiilisille yrityksille ja uusille asukkaille sekä edistävät globaalisti fossiilivapaata taloutta. Uudet vihreät investoinnit voivat myös aiheuttaa sellaisia muutoksia ympäristöön (mm. melu, maiseman muutos), jotka eivät lisää paikallisten ihmisten viihtyvyyttä tai hyvinvointia. Siksi investointien suunnittelussa on tärkeää huomioida sekä ekologinen että sosiaalinen hyväksyttävyys. Lähtökohtaisesti maakunnan elinkeinorakenteen monipuolistuminen luo kuitenkin uusia työpaikkoja eri toimialoille lisäten ihmisten toimeentuloa ja yrittäjyyteen kannustaminen luo taloudelle kasvujalustan.

Maakunnan toimintaympäristöä kehitetään yhteisöllisesti saavutettavammaksi. Kulttuuri tunnistetaan keskeiseksi osaksi ihmisten hyvinvointia. Toimintaympäristön kehittämisessä halutaan huomioida myös muutosmyönteisyys ja rohkeat kokeilut. Erityisesti nuoria kannustetaan osallistumaan enemmän päätöksentekoon. Maahan muuttaneiden kansainvälisten osaajien integroiminen yhteisöön lisää maakunnan sosiaalista pääomaa ja elinvoimaa sekä ihmisten hyvinvointia. Asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen parantaa ihmisten henkistä hyvinvointia ja terveyttä.

Yksi keino osallisuuden lisäämiseksi on käyttäjälähtöisten palveluiden kehittäminen. Palveluiden kehittämiseen panostamiseen liittyy vahvasti ennaltaehkäisevä toiminta sekä palvelujen digitaalinen vaihtoehto. Ennaltaehkäisevillä palveluilla vähennetään esimerkiksi työssä uupumista, ylisukupolvista syrjäytymistä, elintapasairauksia sekä muita hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Palveluiden kehittäminen parantaa ihmisten hyvinvointia ja näin ollen hyödyttää myös taloutta, sillä ihmiset ovat toimivien palveluiden ansiosta terveempiä, työkykyisempiä sekä tehokkaampia.

Väestörakenne

Strategisilla valinnoilla arvioidaan olevan positiivisia ja neutraaleja vaikutuksia väestörakenteeseen. Niillä pyritään lisäämään maakunnan pito- ja vetovoimaa. Toimenpiteet, kuten yhteisöllisyyden, saavutettavuuden ja kansainvälisyyden vahvistaminen, tähtäävät siihen, että alue houkuttelee uusia

asukkaita. Uusien asukkaiden houkuttelun lisäksi maakunta haluaa tarjota pitovoimatekijöitä nykyisille asukkaille, sillä älykkään sopeutumisen ajattelutavan mukaan supistuvakin alue voi pärjätä keskittymällä alueelle jäävien toimijoiden hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Tämä on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa väestö ikääntyy ja vähenee.

Kansainvälisesti vetovoimainen yliopisto ja korkeakoulukampus houkuttelevat opiskelijoita, tutkijoita ja tiedeammattilaisia. Globaalisti toimivat ja kansainväliset yritykset houkuttelevat osaavaa työvoimaa alueen ulkopuolelta. Tukemalla kansainvälisten osaajien integroitumista maakuntaan saamme uutta osaamista sekä työvoimaa. Kansainvälistyvä maakunta on vetovoimainen niin uusille asukkaille kuin yrityksillekin.

Etäopiskelu ja -työskentely maakunnan ulkopuolelta ja pendelöinti on lisääntynyt. Maakuntaohjelman tavoitteet digitaalisen saavutettavuuden ja kestävästä liikkumisesta kannalta nähdään positiivisena väestörakenteen kehitykselle, sillä ne osaltaan helpottavat monipaikkaisuutta ja palvelevat taajamissa asuvien lisäksi myös syrjäisempien seutujen asukkaita. Vähenevät palvelut eivät lisää alueen veto- tai pitovoimaa, jolloin digitaaliset palvelut tarjoavat vaihtoehdon.

Kulttuurielämän kehittäminen nähdään väestörakenteen kannalta neutraalina tekijänä. Vaikka kulttuuri vahvistaakin alueen imagoa, ihmisten henkistä resilienssiä ja lisää asukkaiden hyvinvointia, sen vaikutus uusien asukkaiden houkuttelussa on rajallinen. Kulttuuri toimii kuitenkin merkittävänä pitovoimatekijänä, joka voi estää muuttoliikettä pois alueelta. Luonnosta ja luonnolle hyvinvoinnin luominen - valintana nähdään niin ikään neutraalina tekijänä väestörakenteen kannalta.

Tasa-arvo

Strategisilla valinnoilla arvioidaan olevan neutraaleja sekä positiivisia vaikutuksia sukupuolten väliselle tasa-arvolle. Positiivisia vaikutuksia tasa-arvolle nähdään olevan uusien investointien ja vihreän siirtymän saralla, yrittäjyyden vahvistamisessa, vireään kulttuurielämän kehittämisellä, digitaalisen saavutettavuuden saralla sekä kestävämmän liikkumisen tavoitteessa.

Neutraaleiksi valinnoiksi eli ei juuri vaikutuksia aiheuttaviksi valinnoiksi nähdään kansainvälisten osaajien ja koulutuksen saatavuuden tavoitteen sekä yhteisöllisesti rajalla kärjen alla. Muutosmyönteisyyden sekä hyvinvoinnin tukeminen voivat lisätä sukupuolten välistä tasa-arvoa, mutta näiden strategisten valintojen vaikutus tasa-arvolle ei ole suora, ellei toimenpiteissä huomioida erityisesti sukupuolten erilaisia tarpeita ja kokemuksia. Samoin vaikutuksiltaan neutraaliksi arvioitiin hyvinvoinnin luominen luonnosta ja luonnolle.

6.2. Taloudelliset vaikutukset

Osaaminen

Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 strategisilla valinnoilla arvioidaan olevan selkeästi positiivisia vaikutuksia osaamisen kehittämiseen. Osaamisen vahvistaminen nähdään paitsi hyvinvoinnin, myös alueen elinvoiman ja kilpailukyvyn kannalta keskeisenä. Muutosmyönteisyys sekä erilaiset kokeilut tukevat oppivien organisaatioiden rakentumista. Epäonnistuneetkin kokeilut kartuttavat osaamista ja vahvistavat kykyä sopeutua muutoksiin.

Yritysten TKI-menot ovat kasvussa, ja tavoitteena on vahvistaa yritysten innovaatiokyvykkyyttä. Nämä toimet tukevat alueen osaamispohjaa. Yliopistokampus on keskeinen osa alueen innovaatioverkostoja, ja LUT-yliopiston vihreään siirtymään painottunut TKI-toiminta on tuottanut uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kansainvälisesti vetovoimainen yliopisto ja korkeakoulukampus houkuttelevat opiskelijoita, tutkijoita ja tiedeammattilaisia. Takaamalla laadukas koulutus varhaiskasvatuksesta jatko-opintoihin luodaan osaavaa ja motivoitunutta työvoimaa maakuntaan sekä ehkäistään syrjäytymistä ja vähennetään työttömyyttä.

Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista helpotetaan tiiviillä oppilaitosten ja työelämän välisellä yhteistyöllä, jatkuvalla oppimisella sekä kattavilla täydennyskoulutusmahdollisuuksilla alan vaihtajille sekä työelämässä oleville. Opiskelijoiden kiinnittyminen maakuntaan jo varhaisessa vaiheessa on tärkeää. Tämä edellyttää, että opiskelijoille tarjotaan mielekkäitä työmahdollisuuksia ja heidät otetaan osaksi paikallista yhteisöä. Kansainväliset opiskelijat nähdään voimavarana, joka rikastuttaa osaamispohjaa ja tuo uusia näkökulmia alueelle. Heidän integroitumisensa ja jäämisensä maakuntaan valmistumisen jälkeen on tärkeää, jotta osaaminen ei valu pois alueelta.

Yritykset

Strategisilla valinnoilla arvioidaan olevan lähinnä positiivisia, mutta myös neutraaleja ja monimuotoisia vaikutuksia yrityksille. Valinnat tukevat elinvoiman vahvistamista, mutta niiden vaikutukset eivät ole yksiselitteisiä – erityisesti silloin, kun taloudelliset ja ekologiset tavoitteet ovat osin ristiriitaisia. Nuorten hyvinvointi ja heidän kuuntelemisensa nähdään neutraalina yrittäjyyden tukemisen kannalta. Vaikka nuorten osallisuus ja hyvinvointi ovat tärkeitä yhteiskunnallisia tavoitteita, niiden suora vaikutus yritystoimintaan ei ole selvä. Kuitenkin pitkällä aikavälillä nuorten osallistaminen voi vahvistaa alueen sosiaalista pääomaa ja luoda pohjaa tulevalle yrittäjyydelle.

Hyvinvoinnin luominen luonnosta ja luonnolle voidaan taas yritysten kannalta nähdä vaikutuksiltaan moninaisena tavoitteena. Luonnon suojeleminen ja ekologinen kestävyys voivat rajoittaa joitakin liiketoimintamahdollisuuksia, mutta samalla ne voivat synnyttää uusia, esimerkiksi vihreän teknologian tai luontomatkailun alalla. Yritysten kannalta tämä edellyttää sopeutumista ja uudistumista, mikä voi olla sekä riski että mahdollisuus.

Erityisesti uudistuvan teollisuuden kehittäminen nähdään tärkeänä, sillä se kytkeytyy maakunnan brändiin ja tarjoaa mahdollisuuksia kasvuun. Kasvuhakuisen liiketoiminnan tukeminen ja yrittäjyyteen kannustaminen voivat lisätä työpaikkoja ja parantaa yritysilmapiiriä, mikä on tärkeää alueella, jossa työttömyys on keskimääräistä korkeampaa. Myös luonto- ja kulttuurimatkailun kehittäminen sekä kaupan ja matkailun uusien asiakasryhmien etsiminen tukevat palvelualojen kasvua ja monipuolistavat

elinkeinorakennetta. Alueella halutaan edistää olemassa olevien yritysten toimintaedellytyksiä, kasvua ja investointeja sekä houkutella alueelle uusi toimijoita.

Maakunnallinen yrityspalvelu tulee tukemaan aloittelevia sekä jo olemassa olevia yrittäjiä. Tukemalla yritysten monipuolistumista ja kehittämishankkeita vahvistetaan koko maakunnan elinvoimaisuutta. Kansainvälistymisen edistäminen lisää kilpailukykyä ja houkuttelee uusia toimijoita alueelle. Tämä voi myös kannustaa maahanmuuttajia yrittäjyyteen, mikä puolestaan tukee työllisyyttä ja monimuotoista yritysilmapiiiriä.

6.3. Kulttuuriset vaikutukset

Kulttuuriperintö

Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 strategisilla valinnoilla arvioidaan olevan positiivisia, neutraaleja tai monimuotoisia vaikutuksia kulttuuriperintöön, kulttuuriympäristöön sekä kulttuurin saavutettavuuteen.

Uudet investoinnit sekä nuorten hyvinvointi nähdään asioina, jotka eivät vaikuta negatiivisesti eivätkä positiivisesti kulttuuriperintöön. Kansainvälisyyden näkökulman vaikutus kulttuuriperintöön voi olla monimuotoinen, sillä kulttuuriset viitekehykset ja arvostukset vaihtelevat. Tämä voi aiheuttaa haasteita yhteisöllisyyden rakentamisessa, mutta samalla se tarjoaa mahdollisuuden kulttuuriseen vuoropuheluun ja uudenlaiseen yhteisöllisyyteen. Maahan muuttaneiden ja -muuttajien sekä opiskelijoiden parempi integroiminen maakuntaan ja monikulttuurisuuden suosiminen kasvattavat kulttuurillista ja sosiaalista pääomaa. Samalla kuva Etelä-Karjalasta kansainvälisenä maakuntana vahvistuu. Muutosmyönteisyyteen kannustamalla kehitetään maakuntaa entistä houkuttelevammaksi uusillekin kulttuurin tekijöille sekä kuluttajille.

Hyvinvoinnin tuottaminen luonnosta ja luonnolle voi tuottaa ratkaisuja, jotka vahvistavat kansalaisten luontosuhdetta ja luontokulttuuria, mikä nähdään pääosin positiivisena kulttuuriperinnön kannalta. Luontoa arvostava kulttuuri tukee paikallista identiteettiä ja voi lisätä kiinnostusta alueen historiaan ja perinteisiin. Rikkaan ja monipuolisen kulttuuriympäristön ja -perinnön hyödyntäminen esimerkiksi matkailun tukena edistää osaltaan paikallisen kulttuurin elinvoimaa. Digitalisaation myötä kulttuuriperintö voi tulla saavutettavammaksi, mikä tukee kulttuuristen arvojen säilymistä ja laajempaa osallistumista kulttuuritoimintaan.

Kulttuuriympäristö

Vaikutukset kulttuuriympäristöön eivät ole yksiselitteisesti positiivisia. Uusien investointien edistäminen voi vaikuttaa kulttuuriympäristöön moninaisesti, sillä hankkeet saattavat esimerkiksi muuttaa maaseutumaisemaa. Uudet rakentamishankkeet tuleekin yhteensovittaa huolellisesti maakunnan kulttuuriympäristön kanssa. Neutraaleina nähdään strategiset valinnat, jotka liittyvät kansainvälisyyteen, yrittäjyyteen, nuorten osallistumiseen, kestävään liikkumiseen ja digitalisaatioon, sillä konkreettinen kulttuuriympäristökään ei muutu, vaikka se digitalisoitaisiin.

Nuorten hyvinvoinnin turvaamisella sekä kulttuurielämän kehittämällä nähdään olevan positiivisia vaikutuksia kulttuuriympäristöön. Hyvinvoivilla nuorilla on halua edistää ja tukea kulttuuriympäristöjen säilymistä, ja kulttuurimme nojautuu paljon tarinoihimme ja olemassa oleviin kohteisiin.

Kulttuurin saavutettavuus

Strategisilla valinnoilla arvioidaan olevan lähtökohtaisesti positiivisia vaikutuksia kulttuurin saavutettavuuteen. Uusien investointien houkuttelemisen ei nähdä vaikuttavan kulttuurin saavutettavuuteen.

Muutosmyönteisyyteen ja rohkeisiin kokeiluihin kannustamisen arvioidaan parantavan kulttuurin saavutettavuutta, sillä se rohkaisee kokeilemaan uusia toimintatapoja ja ilmaisumuotoja. Tämä voi avata kulttuuritoimintaa uusille yleisöille ja lisätä kulttuurin monimuotoisuutta. Muutosmyönteinen asenne mahdollistaa myös sen, että kulttuuripalvelut kehittyvät ajassa ja vastaavat paremmin ihmisten tarpeisiin. Digitaalisten alustojen hyödyntäminen kulttuurin tuotannossa lisää saavutettavuutta merkittävästi. Kulttuuri voi olla läsnä arjessa jopa huomaamatta, ja digitaaliset ratkaisut mahdollistavat osallistumisen myös niille, joille fyysinen läsnäolo ei ole mahdollista. Tämä tukee yhdenvertaisuutta.

6.4. Ekologiset vaikutukset

Useimpien Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 strategisten valintojen vaikutusten arvioidaan jäävän ekologisilta vaikutuksiltaan neutraaliksi. Osa toimenpiteistä tuottaa sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia, jolloin ne on arvioitu vaikutuksiltaan moninaisiksi. Eniten vaikutuksia nähdään syntyvän uusien investointien edistämisestä sekä hyvinvoinnin luomisesta luonnosta ja luonnolle.

Erityisesti vihreää siirtymää edistävät investoinnit vähentävät kasvihuonekaasuja pitkällä tähtäimellä. Toimenpiteellä on siis samalla monimuotoisuuteen välillisesti positiivinen vaikutus. Uusiutuvien energialähteiden lisääminen ja hyödyntäminen myötävaikuttavat fossiilisten polttoaineiden sekä turpeen käytön korvaamiseen energiantuotannossa. Metsäraaka-aineesta jatkojalostetut tuotteet voivat korvata fossiiliseen öljyyn pohjautuvia tuotteita loppukäyttöissään. Samalla investoinnit voivat luoda ja lisätä alueelle osaamista ja tekniikkaa, jotka välittömästi tai välillisesti vähentävät päästöjä.

Laaja-alaisiin infrahankkeisiin sisältyy päästöjen lisääntymisen riski, jos ne sijoittuvat metsä- tai turvemaalle. Rakentaminen tuottaa kasvihuonekaasupäästöjä kaikissa elinkaarensa vaiheissa sekä negatiivisia monimuotoisuushaittoja silloin, kun luontoa poistuu hankkeiden tieltä. Toisaalta investoinnit voivat kohdistua jo olemassa olevaan rakennuskantaan tai infraan, jolloin neitseellistä luontoa ei hävitetä. Vapaaehtoinen ekologinen kompensaatio voi lieventää haitallisia luontovaikutuksia. Rakentaminen voi lisätä pohjavesiin kohdistuvia riskejä erityisesti Salpausselkien alueella ja taajamissa, joihin ihmisten toiminta on keskittynyt. Vesistöhaittoja voi syntyä myös valumavesistä.

Myönteinen yrittäjyysilmapiiri monipuolistaa maakunnan elinkeinorakennetta, tuo uusia osaajia ja luo uusia työpaikkoja. Maakunnassa on korkeaa osaamista vihreää siirtymää mahdollistavilla aloilla, mikä luo potentiaalia alueen erikoistumiseen. Se voi houkutella alan yrityksiä sijoittumaan maakuntaan, mikä

edistää päästövähennyksiä. Toisaalta yrityksiä voi syntyä myös kasvihuonekaasuja lisääville toimialoille, ja yleinen talouden kasvu voi myös kiihdyttää päästöjen syntymistä.

Vireän kulttuurielämän edistäminen voi lisätä ihmisten liikkumistarvetta ja liikenteen päästöjä. Toisaalta aineettomaan kulutukseen siirtyminen voi vähentää kasvihuonekaasupäästöjä korvattaan tavaroiden kuluttamista. Monimuotoisen luonnon arvon tunnistaminen maakunnallisena erityispiirteensä on tärkeää, sillä se lisää arvostusta luontoa kohtaan ja vahvistaa luontosuhdetta.

Luonnosta ja luonnolle hyvinvoinnin luominen - tavoitteella on moninaisia vaikutuksia monimuotoisuuteen. Aineettomat palvelut, kuten luontomatkailu tai erilaiset elämykset, lisäävät veto- ja elinvoimaa, ja voivat samalla edistää monimuotoisuuden säilymistä. Riskinä on esimerkiksi luonnon liiallinen kuluminen. Samanaikaisesti hyvinvointia luodaan myös käyttämällä luonnonvaroja, mikä pääsääntöisesti heikentää monimuotoisuutta. Myös vaikutukset kasvihuonekaasupäästöihin voivat olla moninaiset. Tuloksena voi syntyä ilmastokestävämpiä ratkaisuja sekä raaka-aineiden resurssitehokkaampaa ja vähäisempää käyttöä, mikä vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Toisaalta esimerkiksi biopohjaiset tuotteet voivat kiihdyttää entisestään puuraaka-aineen käyttöä. Luontopohjaisten ratkaisujen hyödyntäminen hyvinvoinnin tuottamisessa edistää monimuotoisuuden säilymistä, tuottaa vesiensuojellisia hyötyjä ja parantaa yhteiskunnan sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Kestävään liikenteeseen ja liikkumiseen panostaminen on maakunnan kasvihuonekaasupäästöjen kannalta yksinomaan positiivinen asia, koska liikenteen päästöjen osuus maakunnan kasvihuonekaasupäästöistä on suuri. Julkisen ja kevyen liikenteen kehittäminen ja matkakettujen sujuvoittaminen tuovat päästövähennyksiä, mutta uuden infrastruktuurin rakentaminen voi aiheuttaa rakentamisvaiheessa päästöjä sekä monimuotoisuuden heikentymistä. Välilliset pitkän aikavälin vaikutukset ovat kuitenkin positiivisia sekä päästövähennyksiin että luonnon monimuotoisuuteen. Yksi maakunnan liikennejärjestelmän kärkihankkeista on kaksoisraide Luumäen ja Joutsenon välille. Kuljetuksia voi siirtää myös vesille, mikä edellyttää Vuoksen vesistöalueen sisävesiliikenteen kehittämistä. Päästöjä vähentää myös uuden teknologian ja vähäpäästöisempien polttoaineiden hyödyntäminen ja kehittäminen. Lisäksi liikenteen päästöjen aiheuttamat vesistövaikutukset vähenevät kestävä liikenteen lisääntymisen myötä, vaikkakin infran rakentaminen voi aiheuttaa paikallisesti heikennyksiä.

Digitaalisen saavutettavuuden edistäminen on ajankohtainen haaste Etelä-Karjalassa. Digitalisaation ja tietoliikenneyhteyksien kehittyminen mahdollistavat paikkariippumattomat yritykset sekä työntekijät, minkä ansiosta ihmisten liikkuminen ja siitä aiheutuvat päästöt vähenevät. Toisaalta lisääntyvä digitaalisuus kasvattaa päästöjä esimerkiksi uusien datakeskusten myötä.

7. Ympäristövaikutusten seuranta

SOVA-laki edellyttää ympäristövaikutusten seurantaa. Etelä-Karjala-ohjelman vaikutusten arviointi ja seuranta on jatkuvaa, sillä vaikutusten arviointia tehdään maakuntaohjelmaan liittyvien hankkeiden, toimenpiteiden sekä arvioinnin yhteydessä. Hankkeiden suunnittelun ja toteuttamisen prosesseja tarkastellaan valittujen vaikutusten arviointinäkökulmien (kuva 4) kautta, minkä avulla vaikutusten arvioinnista tulee luontainen osa ohjelmaa toimeenpanevien hankkeiden toteutusta. Ajantasainen vaikutusten seuranta pitää huolen, että toimenpiteet ja niiden aikaansaamat vaikutukset ovat maakuntaohjelman tavoitteiden mukaisia, sekä nostaa samalla esiin haitallisia

ympäristövaikutuksia. Seuranta toteutetaan tilastoimalla, kuinka suuri osa maakuntaohjelmaa toteuttavista hankkeista edistää tai haittaa valittuja vaikutusten tarkastelun kohteita. Tilastoinnissa huomioidaan erityisesti hankkeiden vaikutus ilmastonmuutoksen hillintään tai siihen sopeutumiseen, mikä on alkavan alue- ja rakennepolitiikan rahoituskauden erityinen tavoite.

Vaikutusten seurannan tukena käytetään Etelä-Karjala-ohjelmassa määriteltyjä kuhunkin strategiseen valintaan liittyviä kärkihankkeita, jotka kokoavat toimeenpanon seurantaan.

Taulukko 2 Koonti Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 kärkihankkeista

	Etelä-Karjala-ohjelman kärkihankkeet 2026–2029		
Strategisiin valintoihin kytkeytyvät	Vihreän siirtymän investointien edistäminen	Kansainvälisten osaajien integrointi	Maakunnallisen yrityspalvelun kehittäminen
	Investoinnit tapahtuma-alueisiin ja kulttuurikohteisiin	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen	Toimintaympäristön muutosten ennakointi ja varautumisen vahvistaminen
	Toiminta ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi	Raideliikenteen kehittäminen	Nopeiden, luotettavien ja kattavien tietoliikenneyhteyksien edistäminen
Innovaatiostrategiaan kytkeytyvä	TKI-toiminnan vahvistaminen ja kansainvälistäminen		

8. Ympäristöselostuksen yhteenveto

Selostuksessa tarkasteltiin ja arvioitiin Etelä-Karjala-ohjelman maakuntaohjelmaosion eli strategisten valintojen sosiaalisia, taloudellisia, kulttuurisia sekä ekologisia ympäristövaikutuksia. Ympäristöselostuksen toteutuksessa SOVA-ryhmällä oli merkittävä rooli prosessia ohjaavana elimenä. SOVA-ryhmä muun muassa määrittä vaikutusten arvioinnin näkökulmat (kuva 4) eli arviointikehikon sisällön. Ympäristövaikutusten arviointi kohdentui Etelä-Karjalan alueelle, mutta joillakin toimenpiteillä voi olla ylimaakunnallisia vaikutuksia. Ohjelman toteuttamisen ympäristövaikutukset ovat ennakoarvioinnin perusteella pitkälti positiivisia, mutta ekologisten vaikutusten vaikutukset arvioitiin enemmän neutraaleiksi ja moninaisiksi. Kokonaisuudessaan moninaisimpia vaikutuksia aiheuttavaksi tavoitteeksi nähtiin uusien vihreän siirtymän investointien houkuttelevuus. Se saattaa sisältää myös negatiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle, vaikka

se lisäisikin alueen elinvoimaa. Digitaalisen saavutettavuuden tavoite nähtiin hyvinkin positiivisessa valossa ja sen aiheuttamat ekologiset vaikutuksen lähinnä neutraaleiksi.

Maakunnasta tehdään Etelä-Karjala-ohjelmaa toteuttamalla houkuttelevampi paikka yrityksille ja ihmisille. Asukkaille tarjotaan parempia työllisyys- ja koulutusmahdollisuuksia sekä yhteisöllisyyttä luovia aktiviteetteja, kuten laajempaa tapahtuma- ja kulttuuritarjontaa, jotka edistävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, lisäävät toimeentuloa sekä ehkäisevät syrjäytymistä. Maahanmuuttajiin sekä lapsiin ja nuoriin kohdennetaan erityistä huomiota. Yritysten ja oppilaitosten välistä yhteistyötä tiivistetään, jotta siirtymä työelämään olisi mahdollisimman sujuva ja yritykset saisivat osaavaa työvoimaa rekrytointitarpeisiinsa. Yrittäjyyteen lähtemistä tuetaan ja siihen kannustetaan monipuolisesti. Näin edistetään positiivista ilmapiiriä yrittäjyyden ympärille sekä lisään maakunnan veto- ja pitovoimaa.